

Kivimaan koulun kriisisuunnitelma

Kustavin kunta tarjoaa turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön kaikille Kivimaan koulun oppilaille sekä koulun henkilökunnalle. Turvallisuus on tärkeä osa kuntaamme ja sen varmistamiseksi olemme laatineet yhteisen kriisisuunnitelman. Kriisisuunnitelmaan kirjataan ohjeet, kuinka toimitaan koko yhteisöä tai sen jäseniä koskevissa äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa.

Kriisisuunnitelmassa tavoitteena on turvata turvallinen ympäristö kaikille oppilaille ja aikuisille ennaltaehkäisemällä kriisejä. Kriisisuunnitelma ohjaa toimintaa ja psykososiaalista tukea ja jälkihoitoa erilaisissa äkillisissä kriiseissä.

MUISTA 112 – hälytysnumero!

Koululla on kriisiryhmä.

Ota heti yhteys kriisiryhmään - älä jää miettimään!

Yhdessä voimme auttaa ja jaksaa.

Kivimaan koulun kriisiryhmän jäsenet:

- **rehtori**, Kaisa Olari, p. 044 7426628
- **erityisopettaja**, Marie Ristola, p. 0447426625
- **luokanopettaja, vararehtori** Noora Harvonen p. 044 7426660
-

Kriisiryhmän jäsenten tehtävänä on varmistaa, että henkilöstöstä jokainen perehtyy kriisisuunnitelmaan suunnitelman valmistuttua sekä kertaa asioita säännöllisesti. Kriisiryhmä huolehtii, että kriisisuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään tarvittaessa, he organisoivat kriisitilanteita, huolehtivat kriisin jälkeisestä henkisen tuen tarpeesta/kriisiavusta, jälkipuinnista sekä arvioivat kriisitilanteissa toimimista.

Kriisitilanteita voidaan ennaltaehkäistä huolehtimalla turvallisuudesta kaikissa erilaisissa tilanteissa, ennakoimalla ja suunnittelemalla toimintoja sekä suunnittelemalla sisäisen työnjaon ja vastuuketjun. Arjen huolenpito ja varhainen puuttuminen ovat merkittäviä tekijöitä kriisien ennaltaehkäisemisessä. Muutokset oppilaiden arjessa voivat osaltaan johtaa tilanteiden kriisiytymiseen, mikäli niihin ei puututa ajoissa. Kodin ja koulun yhteistyöstä on tärkeä huolehtia tavallisessa arjessa sekä erilaisten kriisitilanteiden yhteydessä.

Tärkeitä puhelinnumeroita:**Kustavin kunnan puhelinnumeroita**

- Kunnanjohtaja Rauno Peltola, p. 050 078 5324
- Rehtori-sivistystoimenjohtaja Kaisa Olari, p. 044 742 6628
- Varhaiskasvatuksen johtaja Maisa Kuusela, p. 044 737 4895
- Kunnanrakennusmestari Ville Niemi, p. 044 742 3360
- Rakennustarkastaja Jussi Lehto, p. 050 074 0006
- Kiinteistöhuolto päivystys, p. 044 383 8822
- Työsuojeluvaltuutettu Markus Malmelin, p. 050 575 9121
- Työsuojelupäällikkö Sirpa Isola-Virtanen, p. 040 583 2768
- Tietosuojavastaava Samu Raunela, p. 040 172 0522

Yhteistyötahojen puhelinnumeroita

- Hannele Nikander-Tuominen, Palvelupäällikkö, Opiskeluhuollon palvelut. p. 044 781 9056
- Pelastuslaitoksen vaihde, p. 02 263 3111
- Sote-palveluiden vaihde, p. 02 772 3111
- Tyks-sairaalapalveluiden vaihde, p. 02 313 0000
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Päivystysapu p. 116117, lapset alle 16v p. 023131420, aikuiset p. 023138930
- Varsinais-Suomen sosiaali- ja kriisipäivystys, p. 02 262 6003 (24 h)
- Asiakasohjaus Soihtu (sosiaalihuollon neuvonta, ohjaus ja palvelutarpeen arviointi), p. 02 410 7301 (ma-pe klo 8.30–15)
- Mieli ry, valtakunnallinen kriisipuhelin 09 2525 0111
- Taksi Teemu Väisänen 040 587 6106
- Yleinen hätänumero 112 Poliisi 112
- Myrkytyskeskus 09 471 977 09 4711 (vaihde)
- Mielenterveys- ja päihdepalvelut 044 700 2333
- Taksi 02 100 41
- Varsinais-Suomen kriisipäivystys 02 262 6003
- Ensiapupoliklinikka 02 8451 2400
- Varhan kouluterveydenhoitaja Kivimaan koulu, Jenna Tuomi 050 5943 304

Kriisiryhmän päätehtävät:

- nopea reagointi tilanteeseen, tilannearvion tekeminen
- oikean tiedon kerääminen ja tiedottaminen
- tilanteen vakavuuden arvioiminen
- lisäavun hakeminen

Jokaisella koulun henkilökuntaan kuuluvalla työntekijällä on vastuu perehtyä voimassa oleviin kriisi- ja pelastussuunnitelmiin sekä toimia vastuullisesti yllättävissä tilanteissa tilanteen vaatimalla tavalla. Kriisitilanteisiin varautuessa sekä kriisitilanteissa rehtori ja vararehtori organisoivat toimintaa. He ohjaavat henkilöstöä tarvittaviin toimenpiteisiin kriisitilanteessa. Mikäli rehtori tai vararehtori ei ole paikalla, hän ohjeistaa jonkun henkilöstöstä ottamaan vastuun organisoinnista siihen saakka, kun hän saapuu itse paikalle. Jos esihenkilöön ei saada yhteyttä, vastuun tilanteesta ottaa se henkilö, joka on havainnut tilanteen ensimmäisenä.

Esihenkilöllä tulee olla koko kriisitilanteen ajan tieto tilanteen etenemisestä, mikäli hän ei ole fyysisesti läsnä kriisitilanteessa. Esihenkilölle tiedottamisesta vastuu on niillä henkilöillä, jotka ovat tilanteessa mukana. Kriisiryhmän toimintamalli:

1. Henkilö, joka on saanut tiedon tapahtuneesta, tiedottaa siitä rehtoria. Jos rehtori ei ole paikalla, asiaa hoitaa vararehtori.
2. Rehtori selvittää:
  - ketä asia koskee
  - mitä on tapahtunut ja missä
  - miten kaikki tapahtui ja mitä tapahtumasta tiedetään
  - tiedottaa kunnanjohtajaa ja kutsuu kriisiryhmän avukseen
3. Kriisiryhmä kokoontuu mahdollisuuksien mukaan samana päivänä, kun tieto kriisistä on saapunut.
Kriisiryhmä:
  - Käy läpi tiedot tapahtuneesta.
  - Mietii, miten asiasta kerrotaan lapsille, henkilökunnalle sekä huoltajille. Varmistaa tarvittaessa poliisilta, mitä saa tiedottaa.
  - Miten tukea kaikkia asianosaisia
  - Mietii, tarvitaanko yhteys kunnan ulkopuoliseen asiantuntijaan
4. Tiedottaminen:
  - Koulun henkilökuntaa informoidaan tapahtuneesta. Henkilökunta saa ohjeita ja tukea asian käsittelyyn – huhujen ehkäiseminen, tietojen oikeellisuus
  - Kaikki tiedottaminen koulun ulkopuolelle tapahtuu ensisijaisesti rehtori-sivistystoimenjohtajan kautta

Mikä on kriisitilanne? Miten sen voi tunnistaa?

Kriisitilanne voi kehittyä hiljakseen (mielenterveyden ongelmat, sosioemotionaaliset ongelmat).

Kriisitilanne syntyy äkillisesti (yksilötasolla sairauden puhkeamana, onnettomuudet tai kuolemantapaukset, tai ryhmätasolla koko koulua koskettavat tapahtumat, suuronnettomuudet tai kansainväliset kriisitilanteet).

Kriisitilanne voi koskettaa yksilöä (oppilas, opettaja tai muu henkilökunta), perhettä, luokkaa, koulua, ympäröivää yhteisöä tai koko kansaa, tai joitakin niistä yhdessä.

Kriisi voi näyttää hyvin pieneltä (onnettomuudesta pelastuminen, henkilökohtainen sairaus) tai liiankin suurelta (suuronnettomuus, kansainväliset konfliktit).

Kriisi on uskallettava kohdata mahdollisimman nopeasti; kiertämällä tai kieltämällä ongelmat vain pahenevat ja auttaminen vaikeutuu. Kriisi ei ole koskaan ohi heti ja jälkivaikutukset ulottuvat vuosien päähän. Kohtele kriisin kohdannutta kunnioittavasti yksityisyyden huomioiden. Älä jätä ketään yksin!

Kriisitilanteen sattuessa ota huomioon:

1. **Ketä** tapaus koskee?
  - oppilasta/opettajaa/muuta henkilökuntaa?
2. **Mitä** on tapahtunut?
  - Minkälainen tapaus on kysymyksessä?
3. **Miten** kaikki tapahtui?
  - Koulussa vai sen lähellä – vai kotona?
  - Onko tapaus suuronnettomuus vai tietoinen teko (murha tms.)?
4. **Mitä tapahtumasta tiedetään?**
  - Mitä tietoja opettajille ja oppilaille on kerrottu tai mitä he muuten tietävät asiasta?

Mitä teemme?

Koulun toiminnasta vastaa rehtori – kriiseissäkin. Vararehtori ja kriisiryhmän jäsenet toimivat apuna tilannetta hoidettaessa. Sisäisestä ja ulkoisesta tiedottamisesta vastaa Kivimaan koulussa rehtori. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään koulutuksen järjestäjän ja pelastusviranomaisten kanssa. Rehtorin ollessa estyneenä tiedottamisvastuu kuuluu vararehtorille. Sisäiseen tiedottamiseen kuuluvat tiedotus ja toiminnan ohjeistus koulun sisällä tapahtuma-aikana sekä henkilöstölle että oppilaille. Henkilöstön tiedottaminen voi tapahtua myös sähköisesti sähköpostin tai puhelimen avulla (esim. tekstiviestit). Rehtori tiedottaa huoltajia Wilman kautta tai kirjallisella tiedotteella. Tarvittaessa yksittäisiä huoltajia voidaan informoida myös puhelimitse.

Kriisitilanteessa rehtori kutsuu kriisiryhmän koolle. Kriisiryhmä ottaa tarvittaessa yhteyden koulun ulkopuolisiin tahoihin esim. Varhan työntekijöihin tai seurakuntaan. Rehtori toimii virallisena tiedonlähteenä koko tapahtuman ajan. Näin vältetään päällekkäisten tai ristiriitaisten tietojen antamiselta.

- Rehtori edustaa koulua ulospäin ja vastaa tiedottamisesta – erityisesti tiedotusvälineille!
- Kriisiryhmä ja ko. luokan/luokkien opettaja(t) sopivat yhdessä menettelytavoista:

- Asian kertominen oppilaille (yksilöille/luokalle/koululle) – kuka, miten?
- Ulkopuolisen avun käyttö (mahdollisimman varhain) esim. koulupsykologi
- Muistotilaisuudet, tervehdykset, käynnit

- Vanhemmille asiasta kerrotaan mahdollisimman pian:
  - pienissä/pientä ryhmää koskevissa asioissa puhelimitse tai kirjallisesti
  - suurissa/koko koulua koskevissa asioissa vanhemmat kutsutaan kouluun

Lupa asiasta kertomiseen ja miten tilanteeseen puututaan koulussa, on varmistettava ensin!

Kriisi ei ole ohitse, kun asiasta on kerrottu ja ulkopuolinen apu tullut paikalle. Jokainen kriisitilanne vaatii seurantaa – usein vuosien ajan.

Surutyö on tehtävä loppuun asti – surematon suru sattuu, suretusta surusta selvitään.

OPPILASTA KOSKEVAT ASIAT

Oppilasta koskeva onnettomuus

Ensin:

- Aluksi ensiapu! Oppilaan tila on saatava vakaaksi
- Päävastuu oppilaasta sillä hetkellä opettaneella opettajalla
- Estä muiden oppilaiden tulo onnettomuuspaikalle
- Pyydä muita opettajia/henkilökuntaa avuksi

- YHTEYS KOTIIN MAHDOLLISIMMAN PIAN!
- yhteystiedot oppilasluettelossa luokassa (päiväkirja)
- selvitä mitä tapahtui, kuka näki tapahtuneen tai muut mahdolliset osalliset
- Huom! Onnettomuus on voinut tapahtua koulun ulkopuolellakin!

Seuraavaksi:

- Kerro asiasta rehtorille tai muille kriisiryhmän jäsenille
- Sovi kriisiryhmän ja opettajien kanssa menettelytavoista (tiedottaminen oppilaille/muille)
- Ko. luokan (luokkien) oppilaiden kanssa keskustellaan asiasta mahdollisimman pian
  - oppilaille kerrotaan tapahtuneesta selkeästi ja konkreettisesti
  - anna oppilaiden puhua tunteistaan ja ajatuksistaan vapaasti
  - selvennä tosiasiat – hälvennä huhut
  - huolehdi tarvittaessa turvallisesta kotiin menosta

Jälkityö:

- Jälkikeskustelu henkilökunnan ja ko. luokan/luokkien kanssa 1-3 vuorokauden sisällä, jos tarve vaatii – varsinkin äkillisissä tapauksissa
- Mieti ulkopuolisen avun käyttö kriisiryhmän kanssa!
- Muista laatia kirjallinen tapaturmailmoitus ja muut mahdolliset asiakirjat (vakuutusyhtiö)
- Koulukyyditys ja muut erityisjärjestelyt lääkärintodistuksen perusteella
- Luokanopettaja huolehtii oppilaiden läksyistä, jos onnettomuutta seuraa pitkä poissaolo
- Seuraa luokan/luokkien ja ystävien reaktioita!
- Oppilaan/oppilaiden paluuta tuettava ja seurattava
- Alkutilanteen jälkeen asioista vastaa luokanopettaja kriisiryhmän avustuksella

Oppilaan läheisen kuolema

- Luokanopettaja sopii oppilaan vanhempien kanssa, miten asia otetaan tai ei oteta esille luokassa/luokissa/koulussa
- Asiaa käsitellään sovituissa rajoissa ko. oppilaan ollessa poissa luokasta
- Yhdessä mietitään, miten läheisensä menettänyt oppilas otetaan vastaan ja miten häneen tulee suhtautua – sovitaan seremonioista (muistaminen)
- Tilanteesta voi myöhemmin seurata asiaan liittyvää keskustelua – kaikille annettava tilaisuus vapaaseen keskusteluun ja pelkojen käsittelyyn

- Opettaja seuraa oppilaiden ja luokan reaktioita – kriisiryhmä tukee opettajaa – yhdessä päätetään ulkopuolisen avun tarpeesta

Oppilaan kuolema

- Asiasta kuullut tiedottaa rehtorille tai muille kriisiryhmän jäsenille
- Tieto varmistettava!
- Luokanopettaja tai rehtori sopii perheen kanssa mitä asiasta kerrotaan koulussa. Vanhempien kanssa sovitaan koulun toimenpiteistä: muiden oppilaiden koteihin tiedottamisesta ja tiedottamisen tavasta, kuolinsyyn kertomisesta.
- Menettelytavoista sovitaan tarkkaan ennen asian kertomisesta oppilaille
- Luokanopettajat käsittelevät asiaa luokissa
  - oppilaille kerrotaan tapahtuneesta selkeästi ja konkreettisesti
  - anna oppilaiden puhua tunteistaan ja ajatuksistaan vapaasti
  - selvennä tosiasiat – hälvennä huhut
  - huolehdi tarvittaessa turvallisesta kotiin menosta
- Lippu puolitankoon vasta kun kaikille on kerrottu
- Kuolleen oppilaan luokkatovereiden ja ystävien kotiin – joskus jopa kaikkien oppilaiden kotiin – voidaan lähettää kirjallinen ilmoitus tapahtuneesta
- Kriisiryhmä toimii luokanopettajan tukena

Muistotilaisuus

- Koululla järjestetään muistotilaisuus parin päivän kuluessa luokassa tai juhlasalissa
- Kuolleen oppilaan vanhemmille tarjotaan mahdollisuus osallistua tilaisuuteen
- Apua tilaisuuden pitämiseen voi pyytää Kustavin seurakunnasta p. 044 700 6138
- Oppilaan ja hänen perheensä aatteellinen vakaumus on huomioitava ja sitä on kunnioitettava tilaisuutta järjestettäessä
- Tarvittaessa järjestetään vanhempainilta ko. luokan vanhemmille tai koko koulun vanhemmille (varsinkin jos tilanne on äkillinen tai poikkeava tai koskee useampaa luokkaa) – tilaisuuteen voi yhdistää ammattiauttajien tapaamismahdollisuus!

Hautajaiset

- Luokanopettaja kysyy, voiko luokka tai sen edustajat osallistua hautajaisiin
- Jos lapsia ei haluta tilaisuuteen sovitaan koulun edustajasta tai vähintäänkin adressin lähettämisestä
- Ennen hautajaisiin menoa keskustellaan kaikkien oppilaiden kanssa hautajaisiin liittyvistä asioista – ennakkoon voidaan harjoitella lauluja ja muita hautajaisiin kuuluvia rituaaleja (perheeltä ja hautajaistilaisuuden pitäjältä voi tiedustella asiasta)

Surutyö

- Jälkikeskustelu henkilökunnan kanssa ja ko. luokan/luokkien kanssa 1-3 vuorokauden sisällä, jos tarve vaatii varsinkin äkillisissä tapauksissa
- Mieti ulkopuolisen avun käyttö kriisiryhmän kanssa!
- Luokanopettaja saa apua kriisiryhmältä ja ammattiauttajilta
- Luokan ja hyvien ystävien reaktioita on seurattava
- Kriisin kulusta ja ihmisten reaktioista on erillinen jakso kriisisuunnitelman lopussa
- Seuraa myös omia reaktioitasi ja tuntemuksiasi
- Luokan kanssa on syytä keskustella asiasta myös hautajaisten jälkeen
- Ammattiauttajilta löytyy myös vihjeitä sopivasta kirjallisuudesta

- Kirjastosta löytyy asiaa käsittelevää lapsille sopivaa kaunokirjallisuutta
- Kuolleen oppilaan pulpettia ei saisi viedä heti pois, sen päälle voidaan asettaa oppilaan kuva jne. (on kuitenkin varottava, ettei tämä aiheuta lisäähdystä tai muodostu epäterveeksi palvonnaksi)
- Kuolleen oppilaan haudalla voidaan käydä vainajien päivänä tai vuosipäivänä
- Kuolemantapaus voi tulla uudestaan esille vuosienkin kuluttua – huolehdi tiedon kulusta opettajan vaihtuessa!

HENKILÖKUNTAA KOSKEVAT ASIAT

Henkilökuntaan kuuluvalla sattunut onnettomuus

Ensin:

- Aluksi ensiapu! Työntekijän tila on saatava vakaaksi.
- Estä oppilaiden tulo onnettomuuspaikalle
- Pyydä muita opettajia/henkilökuntaa avuksi
- Tilaa tarvittaessa ambulanssi tai järjestä kuljetus terveysasemalle muulla tavoin
- YHTEYS KOTIIN /LÄHIOMAISILLE MAHDOLLISIMMAN PIAN!
  - yhteystiedot rehtorilla – rehtori/kriisiryhmä
- selvitä mitä tapahtui, kuka näki tapahtuneen tai muut mahdolliset osalliset
- Huom! Onnettomuus on voinut sattua koulun ulkopuolella!

Seuraavaksi:

- Asiasta kuullut tiedottaa rehtorille tai muille kriisiryhmän jäsenille
- Sovitaan kriisiryhmän ja opettajien kanssa menettelytavoista (tiedottaminen oppilaille/muille)
- Henkilökunnalle varattava mahdollisuus vapaaseen keskusteluun
- Ko. luokan /luokkien oppilaiden kanssa keskustellaan asiasta mahdollisimman pian
- Oppilaille kerrotaan tapahtuneesta selkeästi ja konkreettisesti
- Anna oppilaiden puhua tunteistaan ja ajatuksistaan vapaasti
- Selvennä tosiasiat – hälvennä huhut
- Huolehdi tarvittaessa turvallisesta kotiin menosta

Jälkityö:

- Jälkikeskustelu henkilökunnan ja ko. luokan kanssa/luokkien kanssa 1-3 vuorokauden sisällä, jos tarve vaatii – varsinkin äkillisissä tapauksissa
- Mieti ulkopuolisen avun käyttö kriisiryhmän kanssa!
- Kirjallinen tapaturma/ammattitauti-ilmoitus ja muut mahdolliset asiakirjat (työnantaja, vakuutusyhtiö tms.) – ne täyttää uhri itse tai rehtori
- Rehtori tai yhdessä sovittu muu henkilökunnan jäsen huolehtii yhteydenpidosta työntekijään tai hänen perheeseensä
- Muiden työntekijöiden reaktioita seurattava ja tarjottava lisäapua
- Työhön paluuta tuettava ja seurattava
- Kriisiryhmä vastuussa asioiden hoidosta!

Henkilökuntaan kuuluvan läheisen ihmisen onnettomuus/kuolema

- Asiasta kuullut tiedottaa rehtorille tai muille kriisiryhmän jäsenille
- Tieto varmistettava!
- Jos tulee tieto kesken työpäivän, ilmoittaa rehtori tai kriisiryhmän jäsen asiasta läheisensä menettäneelle työntekijälle

- Sovitaan työntekijän kanssa, miten asiaa käsitellään koulussa
- Vai saako siitä mainita ollenkaan
- Työntekijä saatetaan kotiin tai tapahtumapaikalle/sairaalaan
- Työtoverit huolehtivat oppilaista
- Yhdessä mietitään, miten tapahtuneeseen suhtaudutaan
  - surevalle on annettava aikaa ja rauhaa tapahtuman käsittelyyn
  - vältetään ylenpalttisia surunvalitteluja, mutta ollaan samalla avoimia ja valmiita keskusteluun
  - työ voi olla portti ulos surusta tai siitä voi muodostua kohtuuton rasite
- Apua on tarjottava hienotunteisesti, tyrkyttämättä
- Rehtorin ja kriisiryhmän on seurattava työntekijää ja ohjattava hänet tarpeen vaatiessa ammattiauttajalle

Henkilökuntaan kuuluvan kuolema

- Asiasta kuullut tiedottaa rehtorille tai muille kriisiryhmän jäsenille
- Tieto varmistettava!
- Rehtori ottaa yhteyden kuolleen omaisiin ja sopii, miten asiasta kerrotaan muulle henkilökunnalle
- Henkilökunnalle varattava mahdollisuus vapaaseen keskusteluun
- Omaisten toiveiden mukaisesti kriisiryhmä ja muu henkilöstö harkitsee, kuinka asia ilmoitetaan oppilaille, samalla sovitaan työtön liittyvistä järjestelyistä
- Luokanopettajan kuolemasta ilmoittaa hänen luokalleen tuttu opettaja tai rehtori
  - oppilaille kerrotaan tapahtuneesta selkeästi ja konkreettisesti
  - anna oppilaiden puhua tunteistaan ja ajatuksistaan vapaasti
  - selvennä tosiasiat – hälvennä huhut
  - huolehdi tarvittaessa turvallisesta kotiin menosta
- Lippu puolitankoon vasta kun kaikille on kerrottu!
- Kuolleen opettajan oppilaiden kotiin – joskus jopa kaikkien oppilaiden kotiin (esim. jos kuollut on muu henkilökunnan jäsen) – voidaan lähettää kirjallinen ilmoitus tapahtuneesta
- Kriisiryhmä toimii luokan uuden opettajan tukena ja tarvittaessa järjestää ammattiapua koko henkilökunnalle

Muistotilaisuus

- Koululla järjestetään muistotilaisuus parin päivän kuluessa luokassa tai juhlasalissa
- Kuolleen omaisille tarjotaan mahdollisuus osallistua tilaisuuteen
- Apua tilaisuuden pitämiseen voi pyytää Kustavin seurakunnasta p. 044 7006138
  - kuolleen ja hänen omaistensa aatteellinen vakaumus on huomioitava ja sitä on kunnioitettava tilaisuutta järjestettäessä
- Tarvittaessa järjestetään vanhempainilta ko. luokan vanhemmille tai koko koulun vanhemmille (varsinkin jos tilanne on äkillinen tai poikkeava tai koskee useampaa luokkaa) – tilaisuuteen voi yhdistää ammattiauttajien tapaamismahdollisuus!

Hautajaiset

- Luokanopettaja kysyy, voiko luokka tai sen edustajat osallistua hautajaisiin
- Jos lapsia ei haluta tilaisuuteen sovitaan koulun edustajasta tai vähintäänkin adressin lähettämisestä
- Ennen hautajaisiin menoa keskustellaan kaikkien oppilaiden kanssa hautajaisiin liittyvistä asioista – ennakkoon voidaan harjoitella lauluja ja muita hautajaisiin kuuluvia rituaaleja (perheeltä ja hautajaistilaisuuden pitäjältä voi tiedustella asiasta)

Surutyö

- Jälkikeskustelu henkilökunnan kanssa ja ko. luokan/luokkien kanssa 1-3 vuorokauden sisällä, jos tarve vaatii – varsinkin äkillisissä tapauksissa
- Mieti ulkopuolisen avun käyttö kriisiryhmän kanssa!
- Uusi luokanopettaja saa apua kriisiryhmältä ja ammattiauttajilta
- Oppilaiden ja hyvien ystävien reaktioita on seurattava
  - kriisin kulusta ja ihmisten reaktioista on erillinen jakso kriisisuunnitelman lopussa
- Seuraa myös omia reaktioitasi ja tuntemuksiasi!
- Luokan kanssa on syytä keskustella asiasta myös hautajaisten jälkeen
  - ammattiauttajilta löytyy myös vihjeitä sopivasta kirjallisuudesta
- Kirjastosta löytyy asiaa käsittelevää lapsille sopivaa kaunokirjallisuutta
- Kuolleen henkilön kuvaa voidaan pitää esillä luokassa tai muussa sopivassa paikassa
- Voidaan polttaa ledi-muistokynttilää
- Haudalla voidaan käydä vainajien päivänä tai vuosipäivänä
- Kuolemantapaus voi tulla uudestaan esille vuosienkin kuluttua

Oppilaan vakava sairaus

- Sovi huoltajan kanssa, mitä kerrotaan luokkatovereille.
- Oppilaan omaa mielipidettä kunnioitettava.
- Pyritään saamaan lupa kertoa luokan oppilaille ja muulle henkilökunnalle.
- Tarvittaessa jälkipuintia sairaan, hänen ystäväpiirinsä ja luokan kanssa.
- Toimintaohjeet sairauskohtausten varalta.
- Lasten/nuorten toiminnallisuuden ja myötätunnon kanavoiminen sairaan hyväksi.
- Oppilaiden seurantaa.

Koulun ulkopuoliset kriisitilanteet

Monet koulun ulkopuoliset kriisitilanteet tuntuvat myös koulun toiminnassa. Ne voivat vaihdella koulun läheisyydessä tapahtuneesta onnettomuudesta paikkakuntaa tai koko maata koskevaan suruun. Myös monet kansainväliset katastrofit ja muut kriisitilanteet tuntuvat koulussa asti.

Mitä läheisemmästä tapahtumasta on kyse, sitä nopeammin koulun on reagoitava tapahtuneeseen. Keskeisellä sijalla on koulun kriisiryhmä. Sen tulee seurata tapahtumia ja tarpeen vaatiessa ottaa ne esille opettajien ja muun henkilökunnan kanssa. Koulu- ja muut viranomaiset voivat pyytää koulua tiedottamaan asiasta – usein tällöin koulu saa valmista tiedotusmateriaalia. Yhteisesti sovitaan, kuinka asia otetaan esille oppilaiden kanssa:

- Asiasta voidaan keskustella luokissa opettajien johdolla
- Rehtori voi tiedottaa asiasta yhteistilaisuudessa
- Asiasta voidaan tiedottaa koteihin kirjeellä tai Wilma-viestillä
- Voidaan järjestää vanhempainiltoja
- Koulun henkilökunta, oppilaat ja heidän vanhempansa kokoontuvat yhteiseen tilaisuuteen

Jos tapahtumalla on voimakkaita vaikutuksia henkilökunnan tai oppilaiden reaktioihin voi olla syytä hankkia ulkopuolista apua.

Esimerkkejä:

- Lähistöllä sattunut liikenneonnettomuus
- Lähistöllä sattunut tulipalo
- Paikkakunnalla sattunut tuhoisa onnettomuus

- Suuronnettomuus, joka satuttaa koko maata
- Sotatilan tai muun poikkeustilan julistaminen
- Maamme läheisyydessä sattunut suuronnettomuus tai luonnonkatastrofi, saasteonnettomuus
- Jonkun kuuluisuuden tai valionpäämiehen salamurha tai kuolema
- Maamme läheisyydessä syttynyt sotatila

Kriisin kulku

1. Shokkivaihe

- Kestää minuutista viikkoon
- Voimakkaita reaktioita tai lamaannus (voi vaikuttaa tunteettomalta/poissaolevalta)
- Muistot hallitsevat ihmistä
- Toimenpiteet
  - ymmärtäminen
  - rauhoittaminen

2. Reaktiovaihe

- Kestää vähintään 1-6 viikkoa, joskus vasta pitkän ajan kuluttua
- Asia rekisteröidään
- Toimenpiteet
  - keskustele rauhallisesti
  - keskustele tästä ja aikaisemmista kokemuksista, ”vähältä piti” – tilanteista
  - keskustele ”mitä nyt” ja ”miten tästä eteenpäin”

3. Käsittelyvaihe

- Kestää kauan
- Uuden kriisin tullessa palataan tähän tapahtumaan

Reagoiminen kriisissä

Tavallisimmat reaktiot

- Tuskaa
- Voimakkaita muistoja
- Unihäiriöt
- Surua, kaipuuta, ikävää
- Vihaa
- Käyttäytymistä, jolla pyritään saamaan itselle huomioita lähimmäisen, oppilastoverin tai opettajan taholta
- Syyllisyyttä, itesyytöksiä, häpeää
- Kouluvaikeuksia
- Ruumiillista kipua ja pahan olon tunnetta
- Tavallisten toimien/rutiinien jatkaminen kuin mitään ei olisi tapahtunut

Muita mahdollisia reaktioita

- Aggressiivinen käyttäytyminen
- Välttää kontaktia muihin
- Fantasioita
- Persoonallisuuden muutoksia
- Pessimismiä tulevaisuutta kohtaan
- Syyn ja tarkoituksen vakavaa mietiskelyä
- Voi vaikuttaa kehitykseen ja kypsymiseen

Reagointi voi tapahtua vielä vuosia kriisin jälkeen!

Kuolemantapauksesta kertominen

Yleensä tämä on sukulaisten tai viranomaisten tehtävä, mutta joskus opettaja joutuu kertomaan oppilaille näiden vanhempien tai sisarusten kuolemasta.

1. Tapahtumasta kertoo henkilö, johon oppilas luottaa tai joka on tälle läheinen
2. Ennen kertomista asian paikkansapitävyys on tarkistettava. On myös hankittava tarpeeksi tietoa, jotta voi vastata kysymyksiin.
3. Opettajan on valittava sopiva paikka, jossa kukaan ei häiritse.
4. Tapahtumasta on kerrottava avoimesti ja suoraan, mutta oppilaalle on annettava hieman aikaa valmistautua henkisesti. Kertomista ei saa lykätä koulupäivän päättymiseen.
5. Kun opettaja on kertonut tapahtuneesta, hänellä tulee olla aikaa jäädä oppilaan luokse ja kuunnella. Huolehdi luokasta ennen tätä!
6. Vältä fraaseja, kuten ”aika parantaa haavat”, ”kaikki menee hyvin” tai ”nukkui pois”.
7. Oppilasta ei saa jättää yksin! Lohduta luonnollisesti. Fyysinen kosketus voi auttaa – kunnioita oppilaan toiveita.
8. Opettajan on vietävä oppilas kotiin tai perheen olinpaikkaan.
9. Muille oppilaille kertominen – sovi kriisiryhmän kanssa.

Itsemurhauhkaus – mitä voi tehdä?

Puhu oppilaan kanssa heti kun havaitset tilanteen. Jos oppilas kieltäytyy, puhu jollekin, johon hän luottaa. Jos oppilas kieltää hakemasta apua – hae silti. Kyse on elämästä ja kuolemasta.

Kysy oppilaalta suoraan! Kysyminen ei aiheuta itsemurhaa!

Osoita välittämisesi, ole valmis auttamaan. Kuunteleminenkin on auttamista!

Älä vähättele, tuomitse tai kuittaa asiaa fraaseilla.

Tarjoudu pohtimaan ongelmaa yhdessä, älä yritä ratkaista sitä. Kuuntele, älä vähättele tai tuomitse. Ongelma, jonka vuoksi oppilas on valmis tekemään itsemurhan, ei voi olla hetkessä ratkaistavissa. Ota yhteys kotiin ja tarvittaessa ensiapuun, joka arvioi välittömän avun tarpeen. Kriisi- ja oppilashuoltoryhmälle tieto tilanteesta.

Älä jätä oppilasta yksin! Käytä aikaa, huolehdi oppilaan kotiin menosta tai hoitoon viemisestä.

ÄLÄ UNOHDA UHRIN YSTÄVIÄ!

Kriisi- ja oppilashuoltoryhmälle tieto tilanteesta.

Muista

Asioista on puhuttava niiden oikeilla nimillä – vältä tyhjiä fraaseja.

Oikea tieto poistaa pelkoja ja häpeää.

Kosketus on parempi kuin tuhat sanaa.

Kuuntele. Rauhallinen ympäristö auttaa.

Usein lapsilla liittyy surutyöhön leikkejä, piirtelyä tms. Tapahtuuko siinä muutosta?

Avun antaminen tulee olla aktiivista – älä kuitenkaan tuputa. Välttämiskäyttäytyminen voi olla yllättävän sitkeää ja kestää pitkään. Mitä aikaisemmin apu tulee, sen paremmin se tehoaa.

Rituaalit ovat tärkeitä niin yksilön kuin ryhmänkin kannalta – ne tekevät surusta luvallisen ja antavat tilaa normaalille elämälle.

Päivittäiset rutiinit auttavat – takaisin kouluun/työhön mahdollisimman pian!

Auttajana tarvitset itsekkin apua ja tukea jaksaaksesi – et ole yksin.

Hätäilmoitus ja tapaturma

Ensimmäisenä onnettomuuspaikalle saapunut aikuinen arvioi, mitä on tapahtunut ja minkälaista apua tarvitaan. Sen jälkeen ryhdytään nopeasti tarvittaviin toimiin tai soitetään yleiseen hätänumeroon ja tehdään hätäilmoitus, järjestetään opastus onnettomuuspaikalle sekä ilmoitetaan toimintayksikön esihenkilölle ja mahdollisesti muille avun saannista ja saaduista ohjeista.

Tee hätäilmoitus yleiseen hätänumeroon 112 aina, kun tiedät tai epäilet hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön olevan vaarassa tai uhattuna.

Näin teet hätäilmoituksen

1. Soita hätäpuhelu numeroon 112 itse, jos voit
2. Kerro, mitä on tapahtunut
3. Kerro tarkka osoite ja kunta
4. Vastaa kysymyksiin
5. Kytke puhelimen kaiutintoiminto päälle ja jatka auttamista
6. Toimi annettujen ohjeiden mukaisesti
7. Lopeta puhelu vasta saatua luvan
8. Opasta lisäapu paikalle
9. Soita uudelleen, jos tilanne muuttuu

Voit soittaa hätäpuhelun myös 112 Suomi -sovelluksella. Silloin hätäkeskuspäivystäjä näkee välittömästi sijainnin, josta puhelu tulee. Kustavissa koulun henkilökuntaa koulutetaan ensiaputaitoihin säännöllisesti, niin että yksikössä on henkilöstöä, jolla on voimassa oleva ensiapukoulutus. Alkusammutus- ja muita turvallisuuskoulutuksia pidetään tarpeen mukaisesti.

Tulipalo

Toimintaohje tulipalotilanteissa:

Pelasta itsesi ja vaarassa olevat

- Ihmishenki on aina etusijalla.

Levitä tietoa, mutta älä paniikkia. Ilmoita rakennuksesta poistumisen tarve lapsille ja henkilökunnalle.

Ohjatkaa ihmiset ulos. Poistukaa kokoontumispaikalle, joka on koulun etupihalla kaukalossa.

- Toista riittävästi, jotta kaikki saavat tiedon.
- Tutki poistumisteiden turvallisuus (koeta oven lämpötilaa).
- Ilmoita paikalla olevalle esihenkilölle. Hän vastaa alaisistaan ja lapsista myös hätätilanteessa.

Tee hätäilmoitus hätänumeroon 112 turvallisesta paikasta

- Järjestä tarvittaessa opastus palokunnalle.

Aloita suojelutoimet, jos se on mahdollista

- Alkusammutus kannattaa aina.
- Selvitä missä palaa ja eristä tila.
- Suorita esim. vaurioituneen sähkölaitteen irti kytkeminen, jos se on mahdollista.

Varmista että kaikki ovat turvassa

- Tarkasta, ettei kukaan jää tiloihin avuttomana, kun sinä lähdet. Oppilaita eikä henkilökuntaa jätetä.
- Lasten määrä tarkistetaan laskemalla.
- Henkilökunta poistuu rakennuksesta/toimitiloista viimeiseksi.

Poistu lähintä turvallista uloskäytävää ulos

- Sammuta ylimääräiset koneet ja laitteet, jos se on mahdollista.
- Uloskäytävät ja kulkureitit niille on merkitty valaistuilla merkkivaloilla ja osittain myös opastein. Uloskäytävän merkin pääväri on vihreä.
- Tarkkaile matkallasi ulos, että kaikki ovat päässeet turvaan.

Mene kokoontumispaikalle

- Ilmoittaudu kokoontumispaikalla, jotta voidaan todeta kaikkien päässeen turvaan.
- Varmista, että kaikki kiinteistössä olleet ovat kokoontumispaikalla. Jos joku on kateissa, siitä on heti ilmoitettava pelastushenkilöstölle/pelastustyön johtajalle.

Älä poistu kokoontumispaikalta ennen kuin saat luvan

- Muista! Koulun henkilökuntaan kuuluva ei saa poistua kokoontumispaikalta ilman lupaa. Muuten on olemassa vaara, että kadoksissa olevaa aletaan etsiä sisätiloista. Aiheeton etsintä saattaa aiheuttaa pelastushenkilöstölle työturvallisuusriskin.

Väkivaltatilanne

Koululla on kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma, jossa pohditaan yhdessä lasten kanssa, miten kiusaamistilanteita voidaan ennaltaehkäistä, mikä on kiusaamista sekä miten siihen puututaan. Aikuisen kuuluu aina mennä lasten kesken tapahtuviin väkivaltatilanteisiin väliin. Väliinmeno tilanteessa on tarpeellinen ja mahdollisuuksien mukaan kaksi aikuista on paikalla. Koulussa oppilaiden välisiin kiusaamis- ja väkivaltatilanteisiin puututaan heti. Tapahtuma kirjataan ylös ja tilanteesta kerrotaan lapsen huoltajalle. Jos väkivaltatilanne on toistuvaa, mietitään yhdessä huoltajien kanssa ratkaisua, jolla väkivaltaisen käyttäytymiseen voidaan puuttua.

Jos on epäilyä siitä, että oppilas on perheessään väkivallan kohteena tai todistajana, hänen kanssaan voi keskustella turvallisessa paikassa ja tilanteessa asiasta ilman johdattelevia kysymyksiä. Jos hän vahvistaa epäilyn oikeaksi, otetaan yhteyttä lastensuojeluun ja poliisiin.

Väkivallan uhri on ohjattava avun piiriin ja hänelle on kerrottava hänen oikeuksistaan ja mahdollisuudesta saada tukea. Asiaa ei saa käsitellä koulussa ennen kuin poliisi on hoitanut mahdollisen tutkinnan. Väkivalta on aina rikos, vaikka se tapahtuisi perhepiirissä.

Koulun henkilöstöllä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos on syytä epäillä puutteita lapsen hoidossa tai huolenpidossa tai olosuhteet vaarantavat lapsen kehitystä tai lapsen käytös muuttuu. Havaintoja ottaa yhteyttä

omaan esihenkilöön ja tekee lastensuojeluilmoituksen. Työntekijä voi pyytää konsultaatiota lastensuojelusta tai poliisilta. Usein huoltajille tiedotetaan ilmoituksen tekemisestä etukäteen. Jos kyse on epäilystä rikossyytteestä, etukäteisilmoitusta vanhemmille ei tehdä esim. lapsen pahoinpitely.

KRIISIRYHMÄTYÖ

Äkillisen vaikean tapahtuman jälkeen kokemusta on usein hyödyllistä käsitellä lähipäivinä järjestettävässä, jälkipuinniksi kutsutussa kriisikeskustelussa. Siinä käydään läpi tapahtunutta ja sen seurauksia. Tavoitteena on selkeyttää ajatuksia ja edistää yksilön ja yhteisön toimintakyvyn palautumista. Myös muut kriisi-interventiot voivat olla tarpeen. Niitä järjestävien on hyvä selvittää neuvotellen, keitä tapahtumat koskettavat ja millaisista toimista on tässä tilanteessa apua.

KRIISIEN ENNALTAEHKÄYS KOULUSSA

Kriisien ennaltaehkäisyyn pyritään yhteisten, selkeiden sääntöjen ja ohjeiden sekä myönteisen ja turvallisen ilmapiirin avulla. Koulukiusaamiseen puututaan välittömästi ja perusteellisesti. Oppilaita valvontaan eri tilanteissa ja koko henkilökunnalla on vastuu kasvatuksesta. Koulussa on hyvin tiedotetut selkeät säännöt, joista pidetään kiinni. Vanhemmat ovat tietoisia koulun säännöistä. Kodin ja koulun välillä on toimiva yhteistyö.

Koulutyössä voidaan tietoisesti vahvistaa itsetuntoa, harjoitella myönteistä vuorovaikutusta ja arkielämän ongelmienratkaisutaitoja. Jos oppilaasta herää huoli, hänet pyritään ohjaamaan oppilashuollon avun piiriin ajoissa.

TOIMENPITEET KRIISIVALMIUDEN YLLÄPITÄMISEKSI

Kriisu suunnitelman päivittäminen Suunnitelman tiedot päivitetään vähintään kerran lukuvuodessa. Suunnitelman ja toiminnan arviointia suoritetaan harjoitusten ja mahdollisten kriisien jälkeen. Arvioinnissa käytetään apuna mukana olleita viranomaistahoja.

Koulun kriisivalmius edellyttää koko koulun henkilöstön perehdyttämistä. Kaikilla koulun työntekijöillä tulisi olla valmiudet toimia kriisitilanteessa. Myös oppilailla tai opiskelijoilla olisi hyvä olla valmiudet toimia erilaisissa hätätilanteissa, kuten onnettomuus, tulipalo, säteilyvaara tms. Kriisu suunnitelmaan perehdyttäminen voi tapahtua opettajankokouksissa, koulutus- tai keskustelutilaisuuksissa jne.